

SUN TZU

UMEĆE RATOVANJA

Na engleski preveo Thomas Cleary

Sa engleskog preveo Zoran Marošćan

PREDGOVOR TOMASA KLIRIJA

Knjiga *Umeće ratovanja*, čije tekstove je pre više od dve hiljade godina napisao i sakupio zagonetni kineski ratnik i filosof Sun Cu, i dan-danas predstavlja verovatno najznačajniju i najuticajniju studiju o strategiji ratovanja. Savremeni azijski političari i šefovi država proučavaju je isto toliko pažljivo kao što su to činili vojskovođe i vojni stratezi tokom prethodnih dve hiljade i više godina.

U Japanu, u kojem je gotovo preko noći nastao preobražaj feudalnog sistema u kapitalistički način privređivanja, knjiga *Umeće ratovanja* nije prestala da se izučava na fakultetima, a strategija izneta u njenim klasičnim tekstovima s podjednakom spremnošću se primenjuje na modernu politiku i poslovanje. Neki u Japanu vide pravu potvrdu istinitosti čuvene Sun Cuove izreke iz ovog klasičnog dela: „Najbolje je pobediti bez borbe.”

Kao anatomska studija o sukobljenim stranama, *Umeće ratovanja* može se primeniti i na bilo koji drugi vid suparništva i sukoba, i to kako na ličnom tako i na međunarodnom planu. Cilj ove studije je da se postane nepobediv, da se pobedi bez borbe i da se, shvatanjem fizičkih, političkih i psiholoških aspekata borbe ostvari snaga kojoj nema premca.

Ovaj prevod knjige *Umeće ratovanja* prikazuje to klasično delo kao deo bogate taoističke duhovne tradicije u okviru koje je i nastalo. Ono što u ovome delu i dan-danas ima najprepoznatljiviji pečat taoizma jeste neprekidno insistiranje na tome da iza svakog vida moći mora da postoji duboka humanost. Zbog toga *Umeće ratovanja* nije knjiga koja govori samo o ratu, već i knjiga koja govori o miru. Ona je put koji vodi razumevanju najdubljih uzroka borbe i njenog okončanja.

UVOD TOMASA KLIRIJA

Jedna stara priča govori o tome kako je neki drevni kineski car upitao jednom svog dvorskog lekara, koji je poticao iz lekarske porodice, koji od članova njegove porodice je najumešnji u lečenju.

Lekar, koji je u Kini uživao toliki ugled da mu je ime postalo sinonim za medicinu, odgovorio je: „Moj najstariji brat sposoban je da uoči uzroke bolesti i otkloni ih pre nego što se sama bolest pojavi, i zbog toga nije poznat van naše kuće.

Moj srednji brat leči bolest još dok je u samom nastanku, i zbog toga nije poznat van okvira našeg susedstva.

Što se mene tiče, ja puštam krv, prepisujem napitke i radim masažu, pa se moje ime s vremena na vreme pročuje i na dvoru.”

Od svih priča stare Kine, nijedna lepše ne izražava suštinu *Umeća ratovanja*, najznačajnijeg klasičnog dela o naučnoj strategiji ratovanja. Možda su umeće lečenja i umeće borbe u svakodnevnom životu potpuno zasebne stvari, ali, gledano dublje, među njima postoji i nekoliko podudarnosti: ni u jednoj od ovih dveju disciplina ne gubi se iz vida da su one, kako to priča kaže, utoliko bolje ukoliko su manje potrebne; obe discipline se koriste strategijom da bi se borile protiv disharmonije; i jedna i druga smatraju da poznavanje nekog problema jeste i ključ za njegovo rešavanje.

Kao i priča o drevnim lekarima, Sun Cuova filozofija govori da su najdelotvorniji ono znanje i strategija koji čine rat nepotrebnim. Kao i priča o lekarima, Sun Cu objašnjava da postoji nekoliko različitih nivoa umeća ratovanja: najbolje vojskovođe kvare neprijatelju planove dok su ovi još u svom začetku; osrednje vojskovođe sprečavaju neprijatelja da sklopi saveze; najgore vojskovođe napadaju neprijateljske gradove.

Ova idealna strategija kojom se može pobediti bez borbe, postići najveći uspeh uz minimum delanja, nosi u sebi prepoznatljiv pečat taoizma, drevne filozofske tradicije koja je doprinela razvoju medicine i boričkim veštinama u Kini. Drevni taoistički učitelji su dokazali da agresivni i nasilni ljudi nisu nemilosrdni kao što izgledaju, već da su u stvari osećajna stvorenja; zatim su nemilosrdno sasekli ljudsku osećajnost kako bi otkrili pravu prirodu slobodnog čoveka.

Istinska nemilosrdnost, potpuna objektivnost bez prisustva emocija, prodire u srž svake konkretne situacije. Ovakvom nemilosrdnošću odlikuje se Lao-Ce kada u svom *Tao Te Ching*u kaže da svemir nije čovečan i da mudraci na ljude gledaju kao na pse od slame koji se u ritualima prinose na žrtvu. Čuang-Ce, još jedan veliki taoistički učitelj, takođe daje puno upečatljivih primera nemilosrdnog pristupa čoveka prema samome sebi kao jednu vrstu vežbe koju bi trebalo praktikovati u cilju razrešavanja unutarnjih i spoljnih konflikata.

Prvobitni filozofi nisu koristili ovu „nečovečnost” kao opravdanje za lažnu nemilosrdnost zavojevačkih agresija, već kao osnov za meditiranje o krajnjoj besmislenosti pohlepe i želje za posedovanjem koje su u korenu svake agresije.

U Indiji, budistički učenici su često odlazili do mesta na kojima su spaljivani mrtvaci i posmatrali tela onih čije porodice nisu bile dovoljno imućne da svoje pokojne rođake spale na lomači. Ovo su radili da bi iz sebe strahom isterali pohlepu i želju za svetovnim dobrima. Nakon toga posvetili bi se razmišljanju o savršenom čoveku i savršenom društvu.

Slično tome, Učitelj Sun usmerava pažnju svojih čitalaca na pošasti rata, počevši od prve faze u kojoj se javlja nepoverenje i zahlađuju odnosi, pa sve do one ekstremne faze kada se krene u borbu i osvajanja, kao na jedan oblik masovnog uništavanja ljudi i prirodnih bogatstava. Na ovaj način on čitaocima čini svesnijim važnosti ličnih i društvenih vrlina koje zagovaraju humanisti pacifisti.

Paradoks se često smatra osnovnom metodom taoističke psihologije, koja se koristi radi pomeranja nevidljivih granica svesti. Možda se paradoks knjige *Umeće ratovanja* krije upravo u tome što ona govori protiv rata. I dok knjiga *Umeće ratovanja* vodi rat protiv rata, ona to čini na sebi svojstven način; ona se uvlači u neprijateljske redove, otkriva tajne neprijatelja i izaziva korenite promene u njihovim srcima.

Komentari koji su dati u ovom prevodu odabrani su iz klasične zbirke komentara jedanaest tumača koji su živeli u periodu od drugog do dvanaestog veka nove ere.

1. STRATEGIJSKE PROCENE

Rat je od suštinskog značaja za državu – to je područje smrti i života, staza opstanka i propasti, i stoga se mora što bolje proučiti.

Pod područjem se podrazumeva lokacija, mesto na kome se vodi oružana borba – steknete li prednost, preživete; izgubite li prednost, umrete. Stoga se rat naziva područje smrti i života. Pod stazom se podrazumeva sposobnost prilagođavanja situaciji i sposobnost ostvarivanja pobeđe – ako je sledite, preživete; ako skrenete s nje, čeka vas propast.

Stoga rasuđujete na osnovu pet činilaca, koristite svoje procene radi upoređivanja otkrivajući na taj način istinsko stanje stvari. Tih pet činilaca su put, vremenski uslovi, teren, komandovanje i disciplina.

Ove činjenice moraju proceniti vojni zapovednici – na osnovu tih činilaca oni moraju prvo proceniti sebe, a potom i protivnika, utvrđujući koja je strana u boljoj poziciji. Nakon toga moguće je utvrditi ko ima veće izgleda da pobedi.

Pod putem se podrazumeva motivisanje ljudi da prihvate ciljeve svojih vođa, tako da bez straha od opasnosti podele s njima rizik smrti.

Put podrazumeva humanost i pravednost. U davna vremena jedan čuveni visoki državni činovnik upitao je jednog političkog mislioca šta misli o ratnoj problematici. Mislioc mu je odgovorio: „Humanost i pravednost osnovni su principi ispravnog komandovanja. Kada se vlast ispravno sprovodi, narod oseća bliskost sa svojim vođama i ne ustručava se da umre za njih.”

Pod vremenskim uslovima podrazumevaju se godišnja doba.

U davnoj prošlosti, u borbama protiv Huna, mnogi vojnici izgubili su prste zbog velike hladnoće, a u borbama protiv plemena s juga mnogi su umrli od kuge. To se dogodilo zato što su borbe bile vođene tokom zime i leta.

Pod terenom treba podrazumevati udaljenost, manju ili veću prohodnost, površinu i bezbednost.

Prilikom svakog vojnog pohoda najvažnije je poznavati smeštaj određenog terena. Kada vam je poznata razdaljina koju treba da pređete, možete započeti planiranje da li da krenete najkraćim ili kružnim putem. Kada saznate koliko je put prohodan, možete prednost dati pešadiji ili konjici. Kada budete upoznali površinu te oblasti, možete proceniti koliki broj trupa će vam biti potreban. Kada budete upoznali relativnu bezbednost terena, biće vam jasno da li treba da se borite u grupi ili razdeljeni po manjim jedinicama.

Komandovanje je stvar inteligencije, poštenja, humanosti, hrabrosti i strogosti.

Stari kraljevi smatrali su humanost najvažnijom od svih osobina, dok su vojni stručnjaci najviše cenili inteligenciju. Razlog tome bila je činjenica da u inteligenciju spadaju sposobnost planiranja i sposobnost da se u pravom trenutku izmeni plan i tako postigne veći uspeh. Pod poštenjem podrazumeva se doslednost prilikom kažnjavanja ili nagrađivanja. Humanost podrazumeva ljubav i saosećanje sa svojim narodom, svest o tegobama kojima je izložen. Hrabrost podrazumeva da se bez oklevanja iskoriste prilike koje vode do pobeđe. Pod strogošću podrazumeva se zavođenje discipline u vojnim redovima putem striktnog kažnjavanja.

Pod disciplinom podrazumevaju se organizacija, sistem komandovanja i logistička podrška.

Organizacija podrazumeva grupisanje trupa na osnovu određenih pravila. Sistem komandovanja odnosi se na oficirski kadar, koji drži trupe na okupu i predvodi ih. Logistička podrška podrazumeva organizovano snabdevanje trupa.

Svaki general čuo je za ovih pet uslova. Oni koji ih imaju, pobeđuju; oni koji ih nemaju, bivaju poraženi.

Stoga koristite ove procene radi upoređivanja, da biste otkrili kakve su okolnosti, to jest koje političko rukovodstvo sledi pravi Put. Koji general je sposoban? Ko ima prednost zahvaljujući klimi i terenu? Čija disciplina je čvršća? Čije trupe su nadmoćnije? Čiji oficiri i vojnici su bolje obučeni? Čiji je sistem nagrađivanja i kažnjavanja jasnije određen? Na taj način možete znati koja strana će pobediti.

U starim, klasičnim tekstovima piše: „Onaj ko se lepo ophodi prema meni, moj je vođa; onaj ko se surovo ophodi prema meni, moj je neprijatelj.” Veoma je važno da li je vladar human ili je okrutan.

Imajte na umu ove savete, a zatim na osnovu njih organizujte svoje trupe kako biste stekli prednost na samome početku. Snage treba organizovati strategijski, na osnovu povoljnih okolnosti.

Zavaravanje protivnika je sastavni deo ratovanja. Kada ste sposobni, pretvarajte se da ste nesposobni. Kada ste jaki, pretvarajte se da ste slabi.

Ovo znači da i pored toga što ste istinski sposobni i jaki, neprijatelj ima utisak da ste nesposobni i slabi, i zato ostaje nepripremljen.

Varkama se služite da biste pobedili neprijatelja; komandovanje zahteva istinoljubivost.

Kada ste blizu, trudite se da ostavite utisak kako ste daleko; kada ste daleko, trudite se da ostavite utisak kako ste u blizini.

Uvucite neprijatelja u borbu u kojoj imate dobre izgleda da pobedite. Glumite nered u svojim redovima, a potom udarite na neprijatelja i iskoristite njegovu zbunjenost.

Kada su međusobno zaratile države Vu i Jui, država Vu je kao prethodnicu poslala tri hiljade razbojnika da bi na protivnika ostavila utisak svoje vojne dezorganizovanosti, i tako namamila državu Jui da prva napadne. Neki robijaši su pobjegli, a neki su se predali; vojska države Jui borila se protiv njih, da bi kasnije pretrpela poraz od vojske države Vu.

Kada su oni kompaktni, pripremite se za borbu protiv njih; kada su jaki, izbegavajte ih.

Ako je neprijatelj kompaktan – što znači da postoji uzajamna ljubav između vlasti i podanika, da se sistem nagrađivanja i kažnjavanja zasniva na jasnim principima i poštenju i da su vojnici dobro obučeni – trebalo bi da ga se čuvate. Nemojte čekati njegov napad da biste počeli pripremanje.

Unesite zbrku u njihove redove služeći se gnevom.

Kada se njihovi vojni komandanti bučno razmeću, treba ih razdraživati sve dok se ne razbesne – postaće neuračunljivi i zaboraviće na svoju prvobitnu strategiju.

Svojom skromnošću pobudite njihovu oholost. Izmorite ih uzmicanjem. Stvorite razdor među njima. Napadnite ih kada su nepripremljeni. Dejavujte kada oni to ne očekuju.

Udarite ih po slabo branjenim mestima, napadnite ih kada su opušteni, ne dozvolite neprijatelju da shvati na koji način treba da se organizuje. Zbog toga se kaže da prilikom borbenih dejstava odsustvo forme daje najbolje rezultate. Jedan veliki vojskovođa je rekao: „Najuspešniji potez je onaj koji se ne očekuje; najbolji plan je onaj za koji se ne zna.”

Raspored jedinica i raspored poteza oružanih snaga ne smeju biti prerano otkriveni.

To znači da informacija ne sme da procuri u javnost. U ratu se mora menjati raspored jedinica, baš kao što i voda menja svoje stanje – prilagodite se situaciji kada se sukobite s neprijateljem, ne dozvolite mu da otkrije vaše namere. Zbog toga neprijatelja treba proceniti umom, a situaciju osmotriti okom.

Najveću strategijsku prednost ima onaj general koji pre nego što krene u borbu, još dok se nalazi u komandnom štabu, proceni da su se stekli svi neophodni uslovi da njegova vojska porazi neprijatelja. Bez pravog strategijskog aduta je onaj general koji u glavnom štabu, pre bitke, proceni da je pobedu nemoguće ostvariti. Onaj ko ima strategijsku prednost, pobeđuje; onaj ko nema strategijsku prednost, biva poražen – da i ne govorimo o onom generalu koji nije razradio nikakvu strategiju. Gledajući na stvari iz ovog ugla, mogu sa sigurnošću da znam ko će pobediti a ko izgubiti.

Ako je vaša strategija mudra i obuhvatna, vaši proračuni će vam obezbediti pobedu, pa ćete moći da pobedite pre nego što ste i počeli da se borite. Ako je vaša strategija plitkouvna i kratkovidna, vaši proračuni neće vam biti od veće koristi, pa ćete

izgubiti pre nego što je borba i započela. Zbog toga se kaže da pobednici pobeđuju pre nego što krenu u rat, dok poraženi prvo idu u rat pa tek onda pokušavaju da pobeđu.

2. VOĐENJE RATA

Kada ratujete, čak i ako pobeđujete, ako to traje duže vreme, vaše snage će oslabiti a oštrica vašeg napada biće otupljena; ako izvedete opsadu nekog utvrđenog grada, to će vam iscrpeti snagu. Ako vašu vojsku duže vreme držite na otvorenom prostoru, ostaćete bez dovoljne količine osnovnih zaliha.

Oružane snage nose u sebi loš predznak – ako ih koristite duže nego što je to potrebno, biće velikih stradanja. Kao što je rečeno: „Oni koji vole da se bore i tako iscrpljuju svoju vojsku, ne mogu izbeći vlastitu propast.”

Kada vaše oružane snage oslabe, oštrica vašeg napada otupi, vaša snaga se iscrpi a vaše zalihe se istroše, druga strana će iskoristiti vašu nemoć i dići se na noge. Tada vam ni mudri savetnici, ako ih imate, ne mogu pomoći da stvari do kraja preokrenete u svoju korist.

Prema tome, čuo sam za brza i neuspela vojna dejstva, ali nikada nisam čuo da je dugotrajan rat urodio plodom. Nijednoj naciji dugotrajno vojno angažovanje ničega dobrog nije donelo.

Rečeno je: budi brz kao grom koji udara pre nego što čovek i pomisli da stavi šake na uši, brz kao munja koja sevne brže od treptaja oka.

Prema tome, oni koji nisu potpuno svesni negativnih strana upotrebe oružane sile, ne mogu biti potpuno svesni ni njenih prednosti.

Oni koji znaju kako se ratuje, ne mobilišu svoje trupe dva puta i ne snabdevaju ih hranom u tri navrata.

To znači da se narod poziva u vojsku samo u jednom navratu i da se odmah postiže pobjeda – ne vraćajte se kući da biste sakupili nove trupe. Na samom početku ponesite svoje namirnice, a potom uzimajte hranu od neprijatelja.

Ako ponesete opremu iz svoje zemlje a hranu uzimate od neprijatelja, neće vam nedostajati ni oružja ni namirnica.

Kada neka zemlja osiromaši zbog vojnog angažovanja, to biva stoga što prenosi namirnice do udaljenog mesta. Ako prenosite namirnice do udaljenog mesta, stanovništvo će osiromašiti.

Oni koji su nastanjeni u blizini vojske, prodavaće stvari po višim cenama. Zbog visokih cena, veći deo naroda će osiromašiti.

Kada se namirnice prenose do udaljenih mesta, narod biva iscrpljen troškovima. Na tržištima koja su u blizini vojske dolazi do naglog skoka u ceni robe. Zbog toga je dugotrajno vođenje rata pogubno za svaku državu.

Kada su izvori snabdevanja iscrpeni, zalihe se sakupljaju prinudnim putem. Kada se iscrpe moć i izvori zaliha, i zemlja postaje siromašna. Obični ljudi ostaju bez sedamdeset procenata svoga budžeta, dok država mora da utroši šezdeset posto nacionalnog bogatstva kako bi pokrila troškove uništene opreme.

Narod je osnovna snaga jedne države; hrana je najvažniji preduslov njegovog blagostanja. Vladar to mora da poštuje i da bude štedljiv.

Stoga je mudar onaj general koji hranu otima od neprijatelja. Svaki kilogram hrane otet od neprijatelja ravan je dvadeset puta većoj količini hrane koju nabavljate sami.

Za prenošenje jednog kilograma namirnica na veću udaljenost potrebno je dodatnih dvadeset kilograma hrane.

Prema tome, razjareni vojnici ubijaju neprijatelja, a nagrađeni vojnici otimaju njegova dobra.

Ako nagradite svoje vojnike delom stečenog plena, podstaknućete ih da se bore iz vlastitih pobuda, da bi se dočepali neprijateljevih dobara. Zato se kaže da tamo gde ima dobrih nagrada ima i hrabrih boraca.

Prema tome, nagradite onog ko u borbi dvokolica prvi zarobi najmanje deset dvokolica.

Ako nagradite svakoga, neće biti dovoljno nagrada za sve. Zato nagradite jednoga da biste motivisali sve ostale.

Pridobijte zarobljenike na svoju stranu da bi se borili zajedno s vama. Lepo se ophodite prema njima i brinite se za njih.

Prema zarobljenim vojnicima treba se lepo ophoditi da biste ih pridobili na svoju stranu.

Tako se pobeđuje protivnik, a istovremeno jača i vlastita moć.

Ako se koristite neprijateljem da biste porazili neprijatelja, bićete jaki ma kuda da krenete.

Prema tome, u ratu nije važna upornost, već pobeda.

Upornost se ne isplati. Vojska je poput vatre – ako je ne ugasi, goreće dok se sama na ugasi.

Na osnovu toga bivamo svesni činjenice da se u rukama vojskovođe nalaze životi ljudi i sudbina nacije.

3. STRATEGIJA NAPADA

Uopšte uzevši, u ratu je bolje pokoriti neku zemlju netaknutu negoli je uništiti. Bolje je zarobiti neprijateljsku vojsku bez ikakvih žrtava s njihove strane negoli je uništiti. Bolje je naterati neprijateljske divizije, bataljone i druge jedinice da se predaju bez borbe negoli ih uništiti.

Vei Laoci je rekao: „U ratu morate proceniti svoje protivnike; morate ih naterati da izgube samopouzdanje i orijentaciju tako da njihova vojska, i pored toga što je netaknuta, postane beskorisna – tako se pobeđuje u skladu s taoom. Ako uništite neprijateljsku vojsku i pobijete njihove generale, zaposednete bunkere, sakupite rulju i porobite neprijateljsku državu, biće to pobjeda uz pomoć gole sile.”

Prema tome, nije najveće umeće uvek pobeđivati u bitkama – najbolje je pobediti neprijatelja bez borbe.

Najbolje vojskovođe napadaju na neprijateljevu strategiju. Najbolji sledeći izbor je da se neprijatelj odvoji od svojih saveznika. Treći najbolji izbor je da se udari na neprijateljsku vojsku.

Nije dobar onaj general koji teži tome da se iskaže u borbi i svoje vojnike bez razmišljanja šalje u okršaj. Povodom toga jedan čuveni car i vojskovođa je rekao: „Onaj ko se bori za pobjedu golim mačevima, nije dobar general.”

Najgore je napadati grad. Opsada grada praktikuje se samo kao krajnje rešenje.

Dajte sebi tri meseca kako biste pripremili neophodne naprave i još tri meseca kako biste obavili neophodne zemljane radove.

Neki tvrde kako Učitelj Sung pod ovim podrazumeva da ne treba gubiti staloženost i jurnuti u napad. Stoga on kaže da treba sve raditi polako.

Ako general nije u stanju da obuzda svoj bes i tera svoju vojsku da masovno juriša na utvrđeni grad žrtvujući tako trećinu svojih vojnika, ne uspevši da zauzme utvrđenje, taj napad će imati pogubne posledice.

Stoga onaj ko je dobar poznavalac ratnih veština, pobeđuje neprijateljske snage bez borbe, osvaja neprijateljske gradove bez opsade, ruši neprijateljske države u kratkom vremenskom periodu.

Umešni vojni strateg kvari planove, podriva saveze, onemogućava snabdevanje ili preseca put, i na taj način pobeđuje bez ratovanja.

Da bi pobeda bila potpuna, morate onemogućiti svaki oblik otpora. Tako će vaša vojska ostati sveža, a vaši ciljevi će biti postignuti. To je suština strategije napada.

Potpuna pobjeda se postiže kada vojska ne ratuje, kada se ne opsjedaju gradovi, kada razaranja ne traju dugo, a neprijatelj biva nadvladan mudrom strategijom.

Dakle, pravilo vojnog dejstvovanja je da ako u odnosu na neprijatelja imate brojčanu prednost od deset prema jedan, treba pribeći opkoljavanju; ako je prednost pet prema jedan, treba napasti; ako je dva prema jedan, podelite neprijatelja.

Ako ste brojčano jednaki s neprijateljem, borite se ako možete. Ako vas ima manje, držite se na odstojanju ako možete. Ako mu niste dorasli, bežite ako možete.

Ovaj savet odnosi se na slučaj kada su svi drugi faktori izjednačeni. Ako vaše snage poseduju disciplinu, ako ste vi bodri a oni bezvoljni, u tom slučaju možete se boriti čak i ako njih ima više. Ako imate manje vojnika, snage, strategije i hrabrosti od protivnika, trebalo bi da se povučete i sačekate povoljnu priliku za proboj.

Prema tome, ako je slabija strana tvrdoglava, biva zarobljena od jačeg protivnika.

Ovo znači da ako neka mala zemlja ne proceni dobro svoju snagu i usudi se da postane neprijatelj velikoj državi, biva neizostavno porobljena bez obzira koliko čvrstu odbranu imala. Anali Proleća i Jeseni kažu: „Ako ne možete biti jaki a pri tome dovoljno slabi, doživete poraz.”

Generali štite državu. Kada je njihova pomoć potpuna, zemlja je snažna. Kada je njihova pomoć nepotpuna, zemlja je slaba.

Ako generali ne pomažu vladarima i ako su prevrtljivi, država će biti slaba. Stoga se moraju veoma pažljivo birati ljudi za odgovorne položaje.

Dakle, postoje tri načina na koja vladar može ugroziti vojsku. Kada vladar ne poznaje dovoljno situaciju i naredi svojoj vojsci da napreduje u trenutku kada to ne bi trebalo ili naredi svojoj vojsci da se povuče kada to nije potrebno, dolazi do sputavanja vojske. Kada se vladar ne razume u vojnu problematiku, ali podjednako učestvuje u komandovanju vojskom, oficiri bivaju zbunjeni. Kada vladar nije upućen u ratne operacije ali podjednako učestvuje u komandovanju vojskom, oficiri počinju da oklevaju. Onog trenutka kada vojskom zavladaju pometnja i neodlučnost, ona biva ugrožena od strane neprijatelja. Takvo postupanje zbunjuje vojsku i vodi je u poraz.

Ako pokušate da upravljate ratnom operacijom služeći se metodima civilnih vlasti, operacija će postati konfuzna.

Dakle, postoji pet uslova koji omogućavaju pobjedu. Pobjeđuju oni koji znaju kada se treba a kada ne treba boriti. Pobjeđuju oni

koji znaju kada treba angažovati više a kada manje trupa. Pobeđuju oni u čijoj vojsci i viši i niži oficiri imaju isti cilj. Pobeđuju oni koji imaju sposobne generale i koje ne sputava njihov vladar. Ovih pet uslova vode do pobeđe.

Konsultovati vladara u ovakvim okolnostima isto je što i tražiti dozvolu od pretpostavljenog oficira da biste ugasili požar – u trenutku kada bi dozvola stigla, od onoga što je gorelo ostao bi samo pepeo.

Dakle, rečeno je da onaj ko poznaje svoga neprijatelja i poznaje samoga sebe, neće biti ugrožen ni u stotinu bitaka. Onaj ko ne poznaje svoga neprijatelja a poznaje sebe, imaće podjednake izgleda i za pobedu i za poraz. Onaj ko ne poznaje ni svog neprijatelja ni samoga sebe, biće poražen u svakoj bici.

4. FORMACIJA

U stara vremena sposobni ratnici prvo bi sebe učinili nepobedivima, a potom tražili ranjiva mesta svojih protivnika.

Učiniti sebe nepobedivim znači upoznati sebe; čekati da protivnici otkriju svoje slabosti, znači upoznati druge.

Nepobedivost se krije u vama, slabost u protivniku.

Stoga su umešni ratnici sposobni da postanu nepobedivi, ali od njih ne zavisi to da li su protivnici ranjivi.

Ako protivnici dobro kriju svoju formacijsku organizovanost, ako u njihovim redovima ne postoje pukotine i slabo branjena mesta koje biste mogli iskoristiti, kako biste ih onda mogli pobediti čak i ako ste dobro opremljeni?

Stoga se kaže da se pobjeda može nazreti, ali da se ne mora zasigurno i pobediti.

Nepobedivost je stvar odbrane, ranjivost je stvar napada.

Sve dok ne primetite ranjiva mesta u protivnikovim formacijama, sakrivajte raspored svojih formacija radeći na tome da postanete nepobedivi, da tako sačuvate sebe. Ako su protivničke formacije ranjive, vreme je da krenete i napadnete ih.

Odbrana se praktikuje u vreme nedostatnosti, napad se praktikuje u vreme suviška.

Oni koji su umešni u odbrani, kriju se u najvećim dubinama zemlje, oni koji su umešni u napadu, kreću se po najvećim nebeskim visinama. Zbog toga oni umeju da se zaštite i da izvojuju potpunu pobjedu.

Kada se branite, utišajte svoje glasove i uklonite svoje tragove, skriveni kao aveti i duhovi pod zemljom, potpuno nevidljivi. Kada napadate, krećite se brzo i zadajte strah svojim jurišnim pokličem, brzi kao grom i munja, kao da silazite s nebesa, ne omogućavajući protivniku da organizuje odbranu.

Uočiti pobjedu kada je ona već svima poznata, nije pravo umeće. Svi misle da je dobro pobediti u bici, ali to u stvari i nije dobro.

Svi kažu da je dobro pobediti u bici, ali ako gledate dublje i vidite ono što je skriveno, tako da ostvarite pobjedu i kada ona nije vidljiva, onda je to dobro.

Nije potrebna velika snaga da bi se podiglo paperje, nije potreban oštar vid da bi se razlikovalo sunce od meseca, nije potreban oštar sluh da bi se čula grmljavina.

Ono što svi znaju, ne zove se mudrost; pobjeda nad drugima golom snagom borbe ne smatra se pozitivnom osobinom.

U stara vremena oni koji su bili poznati kao dobri ratnici pobjeđivali su kada je bilo lako pobediti.

Ako ste u stanju da pobedite jedino kada protivnika uvučete u oružani sukob, pobjeda će biti izvojevana s puno napora. Ako vidite ono što je suptilno i uočite ono što je skriveno, napravite proboj pre nego što to učini vojska, pobjeda će biti laka.

Stoga se pobjede dobrih ratnika ne pominju po lukavosti ili hrabrosti. Stoga njihove pobjede u bitkama nisu splet srećnih okolnosti. Njihove pobjede nisu splet srećnih okolnosti, jer oni zauzimaju položaj koji ih sigurno vodi do pobjede, nadvladavajući one koji su unapred poraženi.

Velika mudrost nije očigledna, velika zasluga ne hvali sebe. Kada vidite ono što je suptilno, lako je pobediti – kakve to veze ima sa hrabrošću ili lukavstvom? Kada je problem rešen pre nego što je i nastao, ko to može nazvati lukavstvom? Kada se pobjeda ostvari bez borbe, ko to može nazvati hrabrošću?

Prema tome, dobri ratnici bore se kada ne mogu izgubiti, i ne previđaju okolnosti koje njihovog protivnika vode u poraz.

Stoga pobjednička vojska prvo pobjeđuje a potom ide u bitku; poražena vojska se prvo bori a potom pokušava da pobedi.

Po tome se razlikuju oni koji imaju strategiju i oni koji ne razmišljaju unapred.

Oni koji dobro upravljaju vojskom neguju Put i drže se zakona. Na taj način oni pobjeđuju neprosvećenog neprijatelja.

Savladati protivnika svojom složnošću, ne napadati zemlju koja nije kriva, ne zarobljavati ljude i ne pljačkati tokom celog vojnog pohoda, ne seći drveće ili zagađivati izvore, očistiti i osveštati hramove koji se nalaze u gradovima i na brdima u predelima kroz koje prolazite, ne ponavljati greške država koje su na svome zalasku – sve ovo naziva se Put i njegovi zakoni. Ako u vojsci vlada striktna disciplina, takva da bi vojnici radije dali svoje živote nego prekršili naređenja, ako je sistem nagrađivanja zasnovan na poštenju i pravednosti – ako su vojni komandanti sposobni da to postignu, vojska će biti u stanju da pobedi neprijatelja čiji vladar se ne drži Puta i njegovih zakona.

Postoji pet vojnih pravila: merenje, procenjivanje, proračunavanje, upoređivanje i pobjeda. Merenje se zasniva na lokaciji, procene zavise od merenja, proračuni se izvode na osnovu procena, poređenja na osnovu proračuna, a pobjeda se postiže na osnovu poređenja.

Poredeći merenja dolazite do saznanja gde se krije pobjeda a gde poraz.

Stoga je pobjednička vojska kao jedan kilogram u odnosu na jedan gram, a poražena vojska kao jedan gram u odnosu na jedan kilogram. Kada pobjednička vojska usmeri svoje ljude u borbu poput bujice kroz dubok kanjon, onda se to smatra formacijom.

Kada voda ispuni dubok kanjon, niko ne može izmeriti njenu količinu, baš kao što se ni našoj odbrani ne vidi oblik. Kada se voda pusti, ona pokulja u bujici, nezadrživa kao i naš napad.

5. SILA

Sila podrazumeva pokretanje nagomilane energije ili zamah. Umešni ratnici pobeđuju silom zamaha ne trošeći vlastitu snagu.

Komandovanje velikim brojem ljudi kao i komandovanje malim brojem ljudi zahteva organizovanje manjih grupa. Vođenje borbe i s većim i s manjim brojem ljudi zahteva forme i znakove.

Forme i znakovi se odnose na formacije i na signale koji se koriste prilikom razmeštanja trupa i upravljanja njihovim kretanjem.

Osposobiti vojske da napadnu svoje protivnike i ostanu neporažene stvar je ortodoksnih i neortodoksnih metoda.

Ortodoksnost i neortodoksnost nisu čvrsto definisani, već se periodično menjaju. Car Taicong iz dinastije Tang, čuveni ratnik i vladar, govorio je o manipulisanju protivnikovim shvatanjem o tome šta je ortodoksno a šta je neortodoksno, posle čega sledi neočekivani napad, uz kombinovanje i jednog i drugog, što nas čini nedokučivim za protivnika.

Da bi oružana sila bila poput kamenja koje se baca na jaja, potrebno je da postoji ono što je prazno i ono što je puno.

Ako navedete protivnika da krene prema vama, njegova sila će uvek biti prazna; sve dok ne krenete prema njima, vaša sila će biti puna. Napadajući ono što je prazno onim što je puno isto je što i bacanje kamenja po jajima – jaja će se sigurno razbiti.

U bici dolazi do otvorenog sukoba; pobeda se postiže iznenađenjem.

Stoga su oni koji su umešni u neortodoksnom načinu beskrajni kao nebo i zemlja, neiscrpni poput velikih reka. Kada dođu do kraja, oni počinju iznova, poput dana i meseci; oni umiru i ponovo se rađaju, poput četiri godišnja doba.

Sunce i mesec putuju preko neba, iznova zalazeći i rađajući se. Četiri godišnja doba se smenjuju, iznova cvetajući i venući. Ovo je metafora za naizmenično pribegavanje neortodoksnim iznenadnim dejstvima i ortodoksnom otvorenom sukobu, koji se mešaju čineći jednu celinu, uvek se iznova završavajući i počinjući.

U muzičkoj lestvici postoji samo pet tonova, ali njihove varijacije su toliko brojne da ih je nemoguće sve čuti. Postoji samo pet osnovnih boja, ali njihove kombinacije su toliko brojne da ih je nemoguće sve videti. Postoji samo pet osnovnih ukusa, ali njihovih varijacija ima toliko puno da ih je nemoguće sve registrovati. U bici postoje samo dve vrste juriša, neortodoksni iznenadni napad i ortodoksni otvoreni napad, ali varijacija neortodoksnog i ortodoksnog ima bezbroj. Neortodoksno i ortodoksno su uzajamno uslovljeni, kao krug bez početka i kraja – ko bi ih mogao iscrpeti?

Kada pokulja, voda dostigne brzinu pri kojoj može da pomera kamenje, to se zove sila zamaha. Kada soko dostigne brzinu pri kojoj može da napadne i ubije, to se zove preciznost. To isto odnosi se i na umešne ratnike – njihova sila se odlikuje brzinom, njihova preciznost tačnim pogotkom. Njihova sila slična je natezanju katapulta, njihova preciznost izbacivanju projektila.

Sila je brza u smislu da energija oslobođena u bojnom zamahu ubija neprijatelja – zbog toga se ona poredi s natezanjem katapulta.

Nered se rađa iz reda, kukavičluk se rađa iz hrabrosti, slabost se rađa iz snage.

Pod ovim se podrazumeva da ako želite da namamite protivnika izigravajući nered, prvo morate stvoriti savršen red, jer samo u tom slučaju možete stvoriti veštački nered. Ako želite da izigravate kukavice da biste špijunirali neprijatelja, morate prvo biti izuzetno hrabri, jer samo u tom slučaju možete glumiti bojažljivost. Ako želite da izigravate slabost da biste u protivniku izazvali oholost, morate prvo biti izuzetno snažni, jer samo u tom slučaju možete se uspešno pretvarati da ste slabići.

Red i nered zavise od organizacije, hrabrost i kukavičluk zavise od zamaha, snaga i slabost zavise od formacije.

Kada jedna vojska poseduje silu zamaha, čak i bojažljivi stiču hrabrost; kada izgubi silu zamaha, čak i hrabri osećaju strah. Umeće ratovanja ne počiva na nepromenljivim zakonima – oni se menjaju zavisno od sile zamaha.

Stoga oni koji umešno iznuđuju poteze protivnika, stvaraju formacije koje će njihovi protivnici sigurno slediti, nude ono što će protivnici sigurno prihvatiti. Oni mame protivnike dobrim izgledima za pobedu, čekajući ih u zasedi.

One jedinice koje će protivnici sigurno pratiti su jedinice koje odaju utisak iscrpljenosti. Protivnici se pokreću jer vide šansu da ostvare pobedu.

Stoga dobri ratnici kao najdelotvorniji faktor u bici vide silu zamaha, a ne pojedince. Zbog toga oni umeju da odaberu ljude i puste sili zamaha da obavi svoj posao.

Kada u ratu imate prednost sile zamaha, čak i bojažljivi mogu postati hrabri. Zbog toga je ljude moguće birati na osnovu njihove sposobnosti i dati im odgovarajuća zaduženja. Hrabri mogu da se bore, oprezni mogu da stražare, inteligentni mogu da komuniciraju. Niko nije neupotrebljiv.

Kada ljudi krenu u borbu uz silu zamaha, to je kao kada se zakotrlja drvlje i kamenje. Drvlje i kamenje miruje dok se nalazi na ravnom tlu, ali se kotrlja niz nizbrdicu; ako je četvrtasto miruje, ako je okruglo kotrlja se. Prema tome, ako se ljudi pametno vode u borbi, sila zamaha biva poput one koju ima okruglo kamenje koje se kotrlja niz visoku planinu – to je sila.

6. PRAZNO I PUNO

Lako je onima koji stignu prvi na bojno polje i tu čekaju svog protivnika; oni koji stignu poslednji na poprište i jurnu u bitku, izmore se.

Stoga dobri ratnici nateraju protivnika da dođe k njima, a ne idu protivniku.

Ako naterate protivnike da dođu k vama da se bore, njihova sila će uvek biti prazna. Ako ne odete protivniku, vaša sila će uvek biti puna. Ovo je umeće pražnjenja drugih i punjenja sebe.

Protivnik dolazi dobrovoljno onda kada mu se ukaže prilika za pobedu. Protivnik nerado kreće kada postoje izgledi da će pretrpeti gubitke.

Dakle, kada je protivnik odmoran, moguće ga je izmoriti. Kada je sit, moguće ga je izgladneti. Kada se odmara, moguće ga je naterati u pokret.

Napadate iznenada, iscrpljujući protivnike koji beže ne bi li spasili goli život. Spaljujete njihove zalihe i uništavate im useve presecajući im tako puteve snabdevanja. Pojavljujete se na kritičnim mestima i napadate u trenutku kada oni to najmanje očekuju, terajući ih da traže spas.

Pojavite se tamo gde oni ne mogu da dođu, krenite onamo gde vam se najmanje nadaju. Da biste prešli stotine kilometara bez umora, krećite se nenastanjenim predelima.

Udariti na pukotine u protivničkoj odbrani, ne znači samo udariti na mesta bez ikakve odbrane. Dokle god ne postoji striktno organizovana odbrana i mesto nije pod jakim nadzorom, protivnik će se razbežati pred vama; kretaćete se isto tako brzo kao i po nenastanjenim krajevima.

Da biste potpuno uspešno osvojili ono što napadate, napadnite tamo gde nema odbrane. Da bi vaša odbrana bila potpuno uspešna, branite se tamo gde nema napada.

Dakle, ako je neko vešt u napadu, njihovi protivnici ne znaju gde da organizuju odbranu. Ako je neko umešan u odbrani, protivnici ne znaju gde da napadnu.

Kada se naređenja izvršavaju, kada su ljudi iskreno odani, kada postoji dobro obezbeđen sistem pripremanja odbrane, a vi se pak pokažete dovrtljivi i dovoljno tajnoviti da ne otkrijete oblik svog organizovanja, protivnici su nesigurni – njihova inteligencija nije im ni od kakve pomoći.

Budite krajnje suptilni, čak i do nivoa bezobličnosti. Budite krajnje tajanstveni, čak i do nivoa potpune tišine. Na taj način možete upravljati sudbinom protivnika.

Da biste napredovali bez otpora, probijajte se kroz njihove pukotine. Da biste se uspešno povukli, nadmašite ih u brzini.

Ratne okolnosti zavise od brzine – ako stigneš brzinom vetra i nestaneš brzinom munje, protivnici te neće moći nadvladati.

Prema tome, kada hoćete da zapodenete borbu, protivnik, čak i ako je dobro ušančen u svom odbrambenom položaju, neće moći da izbegne bitku ako napadnete položaje na koje mora poslati pojačanje.

Kada ne želite da se upuštate u borbu, protivnik, čak i ako ste povukli crtu svoje odbrane, neće moći da se bori ako ste ga naveli na pogrešan trag.

To znači da se nećete boriti ni kad protivnik pođe u napad, već ćete ga zbuniti strategijskim izmenama i tako dovesti u nedoumicu.

Stoga, kada naterate druge da otkriju raspored svojih snaga a vi sami ostanete formacijski neprepoznatljivi, vi ostajete koncentrisani dok protivnik mora da se razdvoji.

Navedite protivnika da ono što je za vas ortodoksno vidi kao neortodoksno; navedite ga da ono što je za vas neortodoksno vidi kao ortodoksno. Na taj način terate protivnika da otkrije formaciju. Kada protivnik jednom pokaže svoju formaciju, vi počinjete da zbijate svoje trupe. Pošto oblik vašeg organizovanja nije otkriven, protivnik će sigurno razdvojiti svoje snage radi veće bezbednosti.

Kada ste koncentrisani na jednom mestu a protivnik podeljen na deset mesta, vaš napad je deset puta jači od protivničke odbrane, i tako stičete brojčanu nadmoć nad protivnikom.

Ako možete da udarite na mali broj protivničkih vojnika velikim brojem svojih ljudi, na taj način uspećete da smanjite broj onih protiv kojih se borite.

Dok ste duboko ukopani i zaštićeni visokim barikadama, ne dozvoljavajući protivniku da o vama sazna bilo kakvu informaciju, napuštajte svoja skrovišta i vraćajte se u njih ne otkrivajući raspored svojih snaga, napadajući i osvajajući na način neshvatljiv protivniku.

Ne smete dozvoliti protivniku da sazna gde ćete zapodenuti borbu, jer kada to ne zna, neprijatelj mora da se pripremi na mnogim mestima koja vam svojom brojnošću omogućavaju da vodite borbu protiv malih vojnih jedinica.

Dakle, kada su prve linije organizovane, nedostaci se javljaju na začelju, a kada je začelje spremno, nedostaci se javljaju u prvim linijama. Spremnost na levom krilu znači nespremnost na desnom,

spremnost na desnom znači nesprennost na levom. Spremnost na svima mestima znači i nesprennost na svima mestima.

To znači da kada vojska postavi svoje trupe na velikom broju mesta, one silom prilika moraju da se razbiju po manjim grupama.

Oni kojih ima malo, brane se od drugih; oni koji su mnogobrojni, teraju druge da se brane od njih.

Što češće naterate neprijatelja da se brani, to će i njegovi gubici biti teži.

Dakle, ako su vam poznati mesto i vreme odigravanja bitke, možete se uključiti u borbu i s razdaljine od hiljadu kilometara. Ako vam mesto i vreme odigravanja bitke nisu poznati, vaš levi bok neće moći da pritekne u pomoć vašem desnom boku, vaš desni bok neće biti u stanju da pomogne levom, vaš prednji deo neće moći da pritekne u pomoć vašem začelju, a vaše začelje neće moći da pritekne u pomoć vašem prednjem delu, čak i ako je u pitanju kratko rastojanje od nekoliko desetina kilometara do kilometar.

Po mojoj proceni, čak i ako su vaše trupe mnogobrojnije od neprijateljskih to vam ne može pomoći da ostvarite pobedu.

Ako vam nisu poznati mesto i vreme odigravanja bitke, čak i ako vaše trupe brojčano nadmašuju tuđe, kako možete znati da li ćete pobediti ili izgubiti?

Zato je rečeno da se na pobedu može uticati.

Ako ne dozvolite protivniku da sazna mesto i vreme odigravanja bitke, možete uvek pobediti.

Čak i ako je protivnik brojniji, možete ga sprečiti da se bori. Dakle, procenite ih kako biste otkrili njihove planove, i one uspešne i one neuspešne. Navedite ih da krenu u akciju kako biste otkrili način njihovog kretanja i zastajanja.

Učinite neki prijateljski ili neprijateljski gest, privlačeći time protivnikovu pažnju, tako da vam omogući da otkrijete načine njegovog postupanja u napadu i odbrani.

Navedite protivnike da pribegnu određenom formacijskom rasporedu da biste otkrili područje smrti i života.

Pod ovim se podrazumeva da se koristite raznovrsnim metodima zbunjivanja i uznemiravanja neprijatelja da biste posmatrali oblike njegovog reagovanja; nakon toga dejstvujte na osnovu onoga što ste uočili, pa ćete znati koje okolnosti znače život a koje smrt.

Iskušajte ih da biste utvrdili gde su jaki a gde slabi.

Stoga je krajnji cilj da se prilikom organizovanja vojske izbegne šablon. Kada vaše jedinice nisu raspoređene po nekom šablonu, špijuni ništa ne mogu otkriti, mudre glave ne mogu kovati strategiju.

Kada se jednom organizujete bez prepoznatljivog formacijskog modela, nećete više za sobom ostavljati vidljiv trag, pa špijuni neće imati šta da vide a neprijateljski stratezi neće moći da iskuju nijedan plan.

Formacijski raspored pomoću kojeg ostvarujete pobedu nad svojim neprijateljem mora biti nedokučiv za tuđe vojnike. Svakome je poznato šta me je učinilo pobednikom, ali niko ne zna kako postizem pobedu. Stoga se u ratu do pobeđe nikada ne dolazi na isti način, već je potrebno stalno prilagođavanje.

Prilikom unošenja odgovarajućih izmena, nemojte ponavljati ranije strategijske poteze da biste ostvarili pobedu. Ma kakav da je formacijski raspored protivnika, ja mu se od samog početka mogu prilagoditi da bih postigao pobedu.

Vojska je kao voda – voda izbegava visinu i teče naniže, vojska treba da izbegava ono što je puno i napada ono što je prazno; vodeni tok zavisi od tla, pobeda vojske zavisi od protivnika. Prema tome, vojna sila nema stalan formacijski raspored, voda nema stalan oblik: sposobnost postizanja pobeđe putem donošenja izmena i prilagođavanja u zavisnosti od protivnika stvar je genijalnosti.

VII ORUŽANA BORBA

Uobičajeno pravilo za dejstvovanje vojnom silom je da vojna komanda dobije zapoved od svoga vladara, a zatim mobiliše i omasovi trupe okupljajući ih zajedno. Oružana borba je najteža od svega.

Boriti se za pobedu prsa u prsa najteža je stvar na svetu.

Teškoća oružane borbe ogleda se u tome što velike razdaljine treba učiniti malim a probleme pretvoriti u prednosti.

Dok stvarate utisak da ste daleko, ubrzavate svoj korak i stižete na odredište pre neprijatelja.

Stoga ih navedite da putuju dugo, mameći ih nadom da će postići pobedu. Kada krenete kasnije od drugih a stignete pre njih, vladate strategijom skraćivanja razdaljine.

Uz pomoć specijalne jedinice namamite protivnika da krene u uzaludnu poturu, stvarajući

utisak da je gro vaših snaga još uvek daleko; zatim pošaljite specijalne snage za prepad koje će prve stići do odredišta iako će krenuti poslednje od svih.

Stoga se oružana borba smatra korisnom, ali i opasnom.

Isplati se onima koji su umešni, opasna je za one koji su neiskusni.

Ako se radi borbe za sticanje prednosti pokrene celokupna vojska, to oduzima suviše vremena; međutim, borba uz pomoć delimično okupljene vojske izaziva nestašice opreme. Dakle, ako putujete brzo, ne stajući ni danju ni noću, dvostruko brže nego u normalnim okolnostima, trudeći se da steknete prednost udaljeni stotinu kilometara od cilja, vaši vojni komandanti biće zarobljeni. Do odredišta će prvo stići snažni vojnici, potom oni umorni – kao po pravilu, to će uspeti svakom desetom.

Kada je put dug ljudi su umorni; ako je njihova snaga iscrpena tokom puta, oni su premoreni a protivnik je odmoran, pa će sigurno biti napadnuti.

Ako biste da preteknete neprijatelja a udaljeni ste pedeset kilometara od odredišta, komandanti iz vaših prvih redova biće izbačeni iz stroja i, kao po pravilu, do odredišta će stići samo pedeset posto vojnika. Ako hitate da preteknete neprijatelja a udaljeni ste trideset kilometara od odredišta, uspeće da stignu dva od svaka tri vojnika. Dakle, vojska strada ako ostane bez opreme, strada ako ostane bez hrane i strada ako ostane bez novca.

Ove tri stvari su neophodne – ne možete se boriti za pobedu vojskom bez opreme.

Dakle, ako vam nisu poznati planovi neprijatelja, nećete znati ni kome treba da se obratite za pomoć. Ako ne poznajete planine i šume, tesnace i ćorsokake, i položaj močvara i baruština, nećete moći da vodite svoju vojsku. Ako se ne oslonite na pomoć lokalnih vodiča, nećete moći da iskoristite prednosti terena.

Samo onda kada vam je poznat i najmanji detalj prednosti terena, možete manevrisati i voditi borbu.

Dakle, vojna sila se organizuje po principu obmane, mobiliše po principu dobiti i prilagođava po principu razdvajanja i pregrupisavanja.

Organizovanje vojne sile po principu obmane podrazumeva da neprijatelje treba zavarati tako što ćete im onemogućiti da saznaju vaše stvarne prilike, i time steći prednost. Mobilizacija po principu dobiti podrazumeva da u akciju krenete tek kada vidite svoju prednost. Razdvajanje i pregrupisavanje se praktikuju radi zbunjivanja protivnika i posmatranja njihove reakcije, tako da se možete prilagoditi onome putu koji vodi pobedi.

Stoga je ona poput vetra kada se kreće brzo, poput šume kada se kreće polako; proždire kao vatra, čvrsta je kao planina.

Brza je poput vetra jer dolazi iznenada i povlači se brzinom munje. Nalik je šumi po tome što u njoj vlada red. Proždire sve poput požara koji se širi ravnicom, ne ostavljajući za sobom nijednu travku. Čvrsta je poput planine kada zaposedne mesto odbrane.

Neprozirna je poput mraka; kreće se poput grmljavine. Da biste poharali neko mesto, razdvojte trupe. Da biste proširili svoju teritoriju, podelite plen.

Jedno od osnovnih pravila u ratu jeste da hranu treba uzimati od neprijatelja koliko god je to moguće. Međutim, tamo gde ljudi nemaju puno, neophodno je razdvojiti trupe u manje grupe kako bi se snabdele na različitim mestima, jer samo tako biće dovoljno svega za sve.

Što se tiče podele plena, neophodno je rasporediti trupe tako da paze na ono što je stečeno, ne dozvoljavajući neprijatelju da povрати izgubljeno.

Dejstvujte tek pošto ste procenili. Pobeđuje onaj ko prvi proceni šta je blizu a šta je daleko – ovo je pravilo oružane borbe.

Onaj ko krene prvi je gost, onaj ko krene poslednji je domaćin. Gostu je teško, domaćinu je lako. Ono što je blizu i ono što je daleko odnosi se na putovanje – umor, glad i hladnoća javljaju se u putu.

Jedna stara knjiga koja govori o vojnom ustrojstvu kaže: „Reči se ne čuju, pa se zato prave cimbal i bubnjevi. Zbog nedovoljne vidljivosti prave se barjaci i zastave.” Cimbal, bubnjevi, zastave i barjaci koriste se da bi usredsredili i objedinili mnogobrojne uši i oči. Kada se ljudi ujedine, hrabri ne mogu nastaviti sami, bojažljivi se sami ne mogu povući – ovo je pravilo za borbu u grupi.

Objediniti uši i oči znači naterati ljude da zajednički slušaju i gledaju kako bi se izbegli pometnja i nered. Signali se koriste radi upućivanja na pravac i da bi se sprečilo da se pojedinci udalje od grupe.

Dakle, kada se borite noću, često ćete paliti vatre i udarati u bubnjeve; kada se borite danju, razvićete brojne barjake i zastave da bi delovali na uši i oči.

Koristite se mnogobrojnim signalima da biste uznemirili njihova čula i uplašili ih svojom ogromnom vojnom moći.

Dakle, njihovu vojsku treba da lišite poleta, a njihove generale da lišite kuraži.

Protivničke generale možete lišiti kuraži samo ako ste u stanju da očuvate vlastitu hrabrost. Stoga tradicija kaže da su ljudi u prošlosti bili dovoljno hrabri da obeshrabre druge, a staro pravilo koje je važno za vozače dvokolica kaže da kada je um čvrst, sveža volja pobeđuje.

Dakle, polet raste ujutro, opada u podne, a nestaje s večeri – stoga oni koji su umešni u ratovanju izbegavaju polet koji raste i napadaju one čiji polet opada ili nestaje. Oni vladaju moralom neprijatelja.

Bilo koji slabić na svetu boriće se u trenutku kada se naljuti, ali kada je u pitanju stvarno uzimanje oružja i kretanje u boj, sve zavisi od poleta – kada polet opadne oni će stajati, uplašiti se i pokajati. Vojske gledaju na moćne neprijatelje na sličan način na koji gledaju i na nevine devojke zbog toga što, dok su uzbuđeni, njihova agresivnost biva iskorišćena protiv njih samih.

Suprotstaviti se neredu redom, suprotstaviti se buci tišinom, znači ovladati srcem.

Ako vam srce nije širom otvoreno a um smiren, od vas se ne može očekivati da se bez smetnji prilagodite situaciji, da donosite ispravne odluke, da se smireno suočite s velikim i neočekivanim teškoćama da čvrsto i odlučno držite sve konce u svojim rukama.

Zaposednuti svoje položaje i čekati one koji su daleko, čekati udobno smešteni one koji su umorni, čekati punih stomaka one koji su gladni, znači ovladati snagom.

Upravo na to se misli kada se kaže da protivnike treba navesti da dođu k vama, istovremeno izbegavajući da vas oni navedu da odete njima.

Izbegavati sukobe s dobro organizovanim trupama i ne napadati besprekorne formacije, znači ovladati prilagođavanjem. Dakle, u ratu postoji pravilo da ne treba biti licem okrenut visokom brdu i da se ne treba suprotstaviti onima kojima su brda u zaleđu.

Ovo znači da ne treba napadati uzbrdo na protivnike koji su zaposeli položaj na većoj visini, i da se ne treba sukobljavati s njima kada jurišaju nizbrdo.

Ne nasedajte na lažno povlačenje. Ne napadajte elitne jedinice.

Ako neprijatelj iznenada počne da beži pre nego što mu je ponestalo snage, budite sigurni da vam je postavio zasedu, pa će biti najbolje ako svoje oficire odvratite od potere.

Ne jedite hranu namenjenu njihovim vojnicima.

Ako vam protivnik neočekivano prepusti svoje zalihe hrane, prvo ih ispitajte jer postoji mogućnost da su zatrovane.

Ne zaustavljajte vojsku koja se vraća kući.

U ovakvim okolnostima protivnik će se boriti do poslednjeg čoveka.

Opkoljenoj vojsci mora biti pružena odstupnica.

Pokažite im kako da prežive pa neće biti raspoloženi da se bore do smrti. Iskoristite to i zadajte im udarac.

Ne napadajte neprijatelja kada je u beznadežnoj situaciji.

Po zakonu prirode, pritešnjena životinja pružiće najjači otpor.

Tako se vodi vojska.

VIII PRILAGOĐAVANJE

Kada je u pitanju vođenje rata, opšte je pravilo da vojni komandanti pristupaju mobilizaciji po naređenju vladara. Nemojte podizati logore na teškom terenu. Uspostavite diplomatske veze na granicama. Nemojte se zadržavati na neplodnom i izolovanom području. Kada se nađete na okruženom terenu, planirajte. Kada se nađete na smrtonosnom terenu, borite se.

Biti na okruženom terenu podrazumeva da su svuda oko vas strmine, a da se vi nalazite u sredini, tako da neprijatelj može slobodno da dođe i ode, dok za vas svaki izlazak i povratak predstavljaju ogroman napor.

Postoje staze kojima ne treba ići, vojske koje ne treba napadati, utvrđeni gradovi koje ne treba opsedati, teritorije za koje se ne treba boriti, naređenja vladara koja ne treba slušati. Stoga generali koji poznaju sve moguće načine prilagođavanja radi sticanja prednosti na terenu, znaju šta da čine s oružanom silom. Ako generali ne umeju uspešno da se prilagode, čak i ako poznaju položaj terena, neće time steći nikakvu prednost. Ako komanduju vojskama ne vladajući umećem potpunog prilagođavanja, čak i ako znaju šta je moguće zadobiti, neće imati podršku svojih ljudi.

Ako se možete menjati u skladu sa silom zamaha, prednost će ostati na vašoj strani i gubitke će trpeti samo oni drugi. Prema tome, ne postoji nepromenljiv oblik organizovanja. Ako u potpunosti shvatite ovaj princip, moći ćete pridobiti ljude za sebe.

Stoga inteligentni uvek uzimaju u obzir i dobit i štetu. Pošto razmišljaju o dobiti, u stanju su da postignu veće uspehe; pošto razmišljaju o šteti, u stanju su da reše svoje probleme.

Dobit i šteta zavise jedno od drugog, i zato ih prosvetljen čovek uvek podjednako uzima u obzir.

Prema tome, neprijatelj okleva jer se boji moguće štete, umara se jer odgovara na stalne provokacije i postaje lakom kada pomisli da može da ostvari neku dobit.

Izmorite neprijatelje tako što ćete ih stalno držati u budnom stanju, ne dozvoljavajući im da se odmore. Ali, da biste uspeli u tome, morate obaviti deo posla koji se odnosi na vas. Taj deo posla podrazumeva stvaranje jake milicije, bogate nacije, harmoničnog društva i sređenog života.

Prema tome, pravilo ratovanja je da ne treba računati na to kako neprijatelj neće napasti, već treba misliti na to kako da mu se suprotstavite; ne treba računati na to kako neprijatelj neće napasti, već se treba osloniti na ono što se ne može napasti.

Ako ne zaboravite na opasnost u trenucima kada ste bezbedni, i ako ne zaboravite na kaos u trenucima kada vlada red, najbolje je ako ih prepoznate i sprečite dok su još u samom početku.

Stoga generali mogu da poseduju pet pogubnih osobina. Oni koji su spremni da umru, mogu poginuti; oni koji žele da prežive, mogu biti zarobljeni; oni koji se lako razljute, mogu biti postidi; oni koji su puritanski nastrojeni, mogu biti osramoćeni; oni koji vole ljude, mogu upasti u nevolje.

Ako se pojavite na mestu koje će neprijatelj neizostavno požuriti da odbrani, oni koji vole ljude pojuriće, bez izuzetka, u pomoć dovodeći pri tome sebe u opasnost i trošeći svoju snagu.

Ovih pet stvari spadaju u negativne osobine generala, i pogubne su u ratu.

Dobri generali imaju drugačije osobine: nisu rešeni da poginu ali ni da prežive po svaku cenu; oni postupaju u zavisnosti od situacije, ne padaju brzo u gnev, ne daju se zbuniti. Kada vide neku šansu, grabe je poput tigra; u drugim prilikama miruju. Njihova aktivnost i neaktivnost zasnivaju se na strategiji, ne možete ih odobrovoljiti ili razljutiti.

IXKRETANJE VOJSKE

Pod ovim se podrazumeva da za svoje kretanje treba birati najpogodnije puteve.

Kad god zauzimate položaj naspram neprijatelja, klonite se planina i boravite kraj dolina. Držite se sunca; ostanite na uzvišenjima. Kada se borite u brdovitom predelu, nemojte se penjati. Ovo se odnosi na vojsku koja je u planinama.

Jedna verzija kaže: „Borite se kada idete nizbrdo, a ne kada idete uzbrdo.”

Kada vam je odstupnica presečena vodom, uvek se držite dalje od vode. Ne sukobljavajte se s neprijateljima u vodi; steći ćete prednost ako dopustite polovini njihovih trupa da pređe na vašu obalu, a zatim ih napadnete. Kada hoćete da se borite, nemojte napadati neprijatelja u blizini vode. Držite se sunca; budite na uzvišenjima, klonite se vodene struje. Ovo se odnosi na vojsku koja je blizu vode.

Vašu vojsku bujica može isterati iz rečnog korita, a voda može biti otrovana. Suočiti se s vodenom strujom znači kretati se uzvodno. Ovo takođe znači da svoje čamce ne treba ostavljati nizvodno, jer postoji mogućnost da vas neprijatelj pretekne.

Kroz slatine se krećite pravom linijom; krećite se brzo i bez zadržavanja. Ako usred močvare naletite na protivničku vojsku, stanite pored vodenih biljaka, leđima okrenuti drveću. Ovo se odnosi na vojsku koja se nalazi u slatini. Kada ste na visoravni, zauzmite pozicije na mestima pogodnim za manevrisanje, tako da se desno od vašeg zaleđa nalazi malo uzdignut teren, da ispred vas budu niži predeli a iza vas uzvišenja. Ovo se odnosi na vojsku koja se nalazi na visoravni. Koristeći se prednostima situacije na ova četiri osnovna načina, Žuti Car porazio je četiri gospodara.

Sve ratničke veštine potiču od Žutog Cara (taoistički vladar iz kasnog praistorijskog doba, rođen otprilike 2400 godina pre nove ere), pa se zato i spominje u ovom kontekstu.

Vojska obično više voli da bude na višim nego na nižim mestima, voli sunce a mrzi mrak.

Viši predeli stvaraju dobro raspoloženje, pa se ljudi ugodno osećaju, što doprinosi i širenju poleta. Niži predeli su puni vlage, što pogoduje razvoju bolesti i otežava borbu.

Vodite računa o telesnom zdravlju i boravite na mestima koja ni u čemu ne oskudevaju. Za vojsku u čijim redovima nema bolesti, kaže se da je nepobediva. Tamo gde ima brda i nasipa držite se sunčane strane, zauzimajući položaj tako da vam oni budu s desne zadnje strane. Ovo je prednost za vojnu silu, korišćenje povoljne konfiguracije terena.

U ratnoj operaciji prednost se stiče uz pomoć povoljne konfiguracije terena.

Kada uzvodno pada kiša i reka se peni, sačekajte da se vreme smiri ako želite da pređete na drugu stranu. Kada teren kojim se krećete obiluje neprohodnim jarugama, prirodnim bedemima, prirodnim zaprekama, prirodnim zamkama, prirodnim pukotinama i ponorima, gledajte da što pre napustite to mesto i držite se podalje od njega. Što se mene tiče, ja ih se klonim navodeći tako protivnike da im se približe; okrenut sam im licem tako da su im protivnici okrenuti leđima.

Tada vi stičete prednost, a njega sreća napušta.

Kada vojska putuje brdovitim terenom punim potoka i malih jezera ili ulegnuća obraslim trskom, ili divljim šumama s gustim biljem i drvećem, sva ta mesta se moraju pažljivo i detaljno pretražiti. To je zato što su ona dobar zaklon za gerilce i pljačkaše.

Neophodno je sjahati s konja i pretražiti takva mesta, jer postoji mogućnost da je protivnik tamo postavio svoje zasede. Takođe, postoji mogućnost da se na takvim mestima kriju špijuni, koji vas posmatraju i osluškaju vaše planove.

Kada je neprijatelj u blizini i miruje, on se oslanja na prirodnu zaštitu. Kada je udaljen i pokušava da isprovocira sukobe, on hoće da vas privuče bliže sebi. Ako je njegova pozicija pristupačna, to je zato što on time stiče neku prednost.

To znači da ako protivnik ne zauzme svoj položaj na mestima koja pružaju prirodnu zaštitu već se smesti na nekom pristupačnom mestu, on u tome sigurno vidi i neku praktičnu korist.

Kada se drveće pomera, neprijatelj dolazi; ako u žbunju postoje brojne prepreke, neprijatelj hoće da vas navede na pogrešan put.

Protivnik u žbunju pravi veliki broj prepreka da bi vas naveo da pomislite kako vam pretila opasnost od zasede.

Ako ptice polete, u blizini je zaseda. Ako životinje beže u strahu, u blizini su napadači. Ako se prašina diže visoko i okomito, dolaze vozila; ako se prašina ne diže visoko već ide u širinu, dolazi pešadija. Raštrkani oblaci dima ukazuju na prisustvo drvoseča. Relativno mali oblaci prašine koji se povremeno javljaju i nestaju ukazuju na postavljanje logora. Oni koji podižu svoju borbenu gotovost ne busajući se u grudi, napredovaće. Oni koji se hvališu i agresivno nasrću, povući će se.

Ako reči njihovih izaslanika odlikuje skromnost, pošaljite svoje špijune da ih nadgleda i biće vam jasno da neprijatelj podiže svoju borbenu gotovost.

Kada se prvo pojave laka vozila i zaustave po strani, oni se pripremaju da razviju borbene linije. Oni koji vam dolaze nudeći mir bez uslova sporazuma, kuju zaveru. Oni koji užurbano razmeštaju svoja borbena vozila, očekuju pojačanje.

Ne bi se oni toliko uzmuvali bez nekog posebnog razloga – a sigurno očekuju trenutak kada će im pristići neke još uvek udaljene trupe, uz čiju pomoć će krenuti da vas napadnu. Najbolje je da se odmah pripremite za to.

Ako polovina njihovih snaga nastupa, a polovina odstupa, oni pokušavaju da vas namame u klopku.

Oni glume zbrku i nered kako bi vas namamili da krenete prema njima.

Ako se pridržavaju dok stoje, izmoreni su glađu. Kada oni koji su poslani po vodu piju prvi, trupe su ožednele. Kada uoče prednost a ne pokušavaju da je ostvare, umorni su. Tamo gde ima ptica, nema ljudi.

Ako u logoru ima ptica, vojska je pobegla.

Ako se dozivaju po noći, uplašeni su.

Uplašeni su i zabrinuti, pa se dozivaju ne bi li se ohrabрили.

Ako vojska nije zauzela položaj, to govori o nedovoljnom autoritetu njihovog generala. Ako se signali pomeraju, to znači da su u zbrci.

Signali se koriste da bi se grupa ujedinila. Ako su neujednačeni, to znači da je vojska u neredu.

Ako su izaslanici nervozni, to znači da su umorni. Ako ubijaju svoje konje radi mesa, to znači da su vojnici ostali bez hrane; kada ostanu bez hrane a ne vraćaju se na svoja zborna mesta, to znači da protiv sebe imate očajnog neprijatelja. Kada počnu došaptavanja, kršenja discipline i nepotrebni razgovori, gubi se i lojalnost koju ljudi osećaju prema grupi.

Došaptavanja izražavaju istinska osećanja, kršenja discipline ukazuju na neslaganje s pretpostavljenima. Kada vojni komandanti izgube lojalnost svojih ljudi, vojnici iskreno razgovaraju jedni s drugima o svom neslaganju s pretpostavljenima.

Kada dodeljuju brojne nagrade, to znači da su u ćorsokaku; kada puno kažnjavaju, to znači da su iscrpljeni.

Kada se izgubi polet, oni svaki čas dodeljuju nagrade kako bi se dodvorili svojim vojnicima i tako izbegli njihovo masovno nezadovoljstvo. Kada su ljudi toliko iscrpljeni da nisu u stanju da izvršavaju naređenja, bivaju stalno kažnjavani radi ponovnog uspostavljanja autoriteta.

Biti nasilan prema vojnicima u početku, a posle ih se plašiti, osnovni je pokazatelj nesposobnosti. Oni koji nastupaju pomirljivo, žele da predahnu. Ako vam protivnik priđe ratoborno a odlaže sukob, ipak se ne povlačeći, morate ga pažljivo motriti.

Sprema se da vas iznenada napadne.

U ratu nije uvek korisno biti jači, oslanjati se samo na vojnu snagu; dovoljno je da konsolidujete svoje snage, procenite protivnike i okupite ljude. To je sve. Individualci bez strategije koji neozbiljno shvate protivnike, neizbežno će dopasti u tuđe zarobljeništvo.

Ako nemate prvobitan plan i zamisao, već se oslanjate samo na svoju hrabrost, lakomisleno potcenjujući svoje protivnike i ne uzimajući u obzir konkretnu situaciju, sigurno ćete dopasti u ruke neprijatelju.

Ako vojnici budu kažnjeni pre nego što se sami osete privrženi svojim komandantima, neće se pokoriti; a ako se ne pokore, neće ni biti od koristi.

Ako ne budete kažnjavali vojnike pošto se osvedočite u njihovu privrženost, oni vam neće biti od koristi.

Kada u osnovi svega postoji osećanje poštovanja i poverenja, a srca vojnika budu uz njihove komandante, neizvršenje kazni dovešće do toga da se vojnici uzohole i tako postanu neupotrebljivi.

Stoga ih usmerite uz pomoć kulture, a ujedinite uz pomoć ratnih veština; tako ćete ostvariti sigurnu pobedu.

Kultura se odnosi na humanost, ratno umeće na zakon. Neka vaše komandovanje bude humano i dobronamerno. Ujedinite ih uz pomoć strogosti i ozbiljnosti. Kada postoje i blagost i strogost, moguća je i sigurna pobeda.

Kada se naređenja dosledno sprovode u cilju pozitivnog delovanja na vojnike, vojnici ih prihvataju. Kada se naređenja ne sprovode dosledno i u cilju pozitivnog delovanja na

vojnike, vojnici ih ne prihvataju. Kada se naređenja dosledno sprovode, rađa se obostrano zadovoljstvo.

XTEREN

Neki tereni su lako prohodni, neki uzrokuju zastoje, neke treba izbegavati, neki su uski, neki su strmi, neki otvoreni. Kada i jedna i druga strana mogu lako da dođu i odu, za teren se kaže da je lako prohodan. Kada je teren lako prohodan, prvi zauzmite položaj birajući uzvišenu i sunčanu stranu, pogodnu za snabdevanje, što će vam doneti prednost u borbi. Kada ste u stanju da odete tamo ali vam je teško da se izvučete odande, kaže se da ste doživeli zastoj. Na ovakvom terenu, ako protivnik nije dobro pripremljen, možete pobediti ako se krećete pravo napred, ali ako je protivnik pripremljen a vi krenete napred i ne pobedite, biće vam teško da se vratite, što će biti na vašu štetu. Kada nijednoj strani ne odgovara da nastavi kretanje, to se zove teren koji treba izbegavati. Na ovakvom terenu se prednost ne koristi čak i kad je protivnik sam ponudi – povucite se navodeći polovinu neprijateljskih trupa da krene za vama, a zatim napadnite, ostvarujući tako svoju prednost. Na uskom terenu, ako ste prvi stigli, treba popuniti useke i čekati neprijatelja. Ako neprijatelj stigne prvi, nemojte ići za njim ako je popunio useke. Pratite ga samo ako nije popunio useke. Na strmom terenu, ako ste prvi stigli, treba da zauzmete uzvišenu i sunčanu stranu i tu čekate neprijatelja. Ako neprijatelj stigne prvi, povucite se i ne idite za njim. Na širokim, otvorenim terenima, sila zamaha je izjednačena, neprijatelja je teško izazvati, a borbom se ne dolazi lako do pobeđe. Najviša dužnost svakog generala je da bude upoznat s ovih šest vrsta terena i da ih obavezno dobro prouči.

Ovo su tipovi konfiguracije terena; generali koji ih ne poznaju gube rat.

Dakle, ima vojski koje srljaju, koje oklevaju, koje krahiraju, koje doživljavaju rasulo, koje su dezorganizovane i koje bivaju poražene. Do ovoga ne dolazi prirodnim tokom stvari, već greškama generala. Srljaju oni koji su u ravnopravnom položaju a ipak udaraju jednim čovekom na deset protivničkih. Oklevaju oni koji imaju jake jedinice a slabe oficire. Krahiraju oni koji imaju slabe vojnike a hrabre oficire. Doživljavaju rasulo oni čiji su viši oficiri žustri i svojeglavi i zaleću se u borbu po vlastitom nahođenju, ne konsultujući se pri tom sa svojim komandantima.

Opšte uzevši, oficiri moraju biti jedinstveni, a sve jedinice moraju međusobno da sarađuju kako bi se stekli uslovi za pobeđu nad neprijateljem.

Dezorganizacija se javlja kada generali imaju slab moral i autoritet, pa im naređenja bivaju nejasna, oficiri nedosledni, a jedinice nemarno raspoređene. Poraz nastaje kada generali nisu sposobni da procene snage svog protivnika, pa udaraju na brojnije i nadmoćnije trupe, a pri tom ne raspoređuju vlastite trupe po stepenu obučenosti.

Ako pošaljete svoje vojnike u borbu ne znajući pri tom ko je od njih više a ko manje vičan ratovanju, ko je hrabar a ko strašljiv, idete u susret porazu.

Ovih šest okolnosti vode porazu. Dužnost svakog generala je da ih pomno prouči.

Prva greška je kada se ne proceni dobro broj protivničkih trupa. Druga greška je kada se ne uspostavi jasan sistem kažnjavanja i nagrađivanja. Treća greška je loša obuka. Četvrta greška je prepuštanje emocijama. Peta greška je kada se ne sprovode zakoni i naređenja. Šesta greška je kada se ne odaberu oni koji su snažni i nepokolebljivi.

Prirodan oblik zemljišta može biti saveznik u bici. Ispravno postupi onaj general koji, da bi osigurao pobjedu, prvo dobro proceni svoje protivnike, a zatim proceni moguće opasnosti i izračuna rastojanja. Onaj ko se bori svestan važnosti ovih činilaca, sigurno pobjeđuje; onaj ko s tim nije upoznat, neizostavno biva poražen. Stoga, ako sve okolnosti ukazuju na vašu sigurnu pobjedu, ne oklevajte da se upustite u borbu, čak i pod uslovom da se to kosi s naređenjem vašeg vladara. Međutim, ako okolnosti ne ukazuju na pobjedu, nemojte se upuštati u borbu, čak i pod uslovom da vam je vladar izdao naređenje da krenete u napad. Stoga, svojoj naciji najbolje služi onaj general koji ide napred ne težeći tome da se proslavi, a uzmiče neopeterećen time kako da izbegne kaznu, misleći samo na to kako da zaštiti svoje ljude i učini korisnu stvar za svoju državu.

Odluka o napredovanju ili povlačenju, koja je u suprotnosti s naređenjima vladara, ne donosi se iz ličnog interesa, već stoga da bi se zaštitili životi ljudi i interesi države. Generali koje odlikuje takva odanost od neprocenjive su vrednosti za državu.

Ponašajte se prema svojim vojnicima kao što se ponašate prema deci, i oni će vas pratiti i kroz najdublje doline; volite svoje vojnike kao vlastitu decu, i oni će dobrovoljno umreti s vama. Ako vam vaša dobrotu onemogućava da ih povedete u borbu, a vaš obzir i prijateljstvo vam onemogućavaju da sprovedete svoja naređenja i uspostavite red, oni će biti razmaženi i beskorisni poput male dece.

Nagrađujte, ali i kažnjavajte svoje vojnike. Ako budete primenjivali samo jedno od ova dva, oni će se kao i razmažena deca navići na užitek ili nezadovoljstvo. To ima loše posledice i čini vojsku neupotrebljivom.

Ako znate da su vaše jedinice sposobne da napadnu neprijatelja, ali ne znate da li je on sposoban da se odbrani, vaši izgledi za pobjedu su samo polovični. Ako znate da neprijatelj ne može da se odbrani, ali niste sigurni da vaše jedinice mogu uspešno izvesti napad, vaši izgledi za pobjedu su još uvek samo polovični. Ako znate da neprijatelj ne može da se odbrani i sigurni ste da vaše jedinice mogu uspešno izvesti napad, ali niste sigurni da li konfiguracija terena ide u prilog protivniku, vaši izgledi za uspeh takođe su polovični. Zbog toga oni koji su umešni u ratovanju ne kreću nasumce i raspolažu neiscrpnim sredstvima. Stoga je rečeno da ako poznajete sami sebe i poznajete neprijatelja, pobjeda neće doći u pitanje. Kada poznajete puteve neba i puteve zemlje, vaš put uvek će vas voditi pobjedi.

XIDEVET RAZLIČITIH VRSTA ZEMLJIŠTA

U ratnim uslovima postoji devet različitih vrsta zemljišta. Kada se lokalni vlastelini bore između sebe na vlastitom tlu, takvo zemljište se naziva raštrkano.

Kada su vojnici emotivno vezani za zemlju, a nisu daleko od kuće, oni se lako raštrkaju.

Kada ne zađete duboko u neprijateljsku teritoriju, nalazite se na lakom zemljištu.

Pod ovim se podrazumeva da svi vojnici mogu lako da se vrate na mesto svoga polazišta.

Zemljište koje onome ko ga je zaposeo omogućuje bolje izgled u borbi, naziva se ključno zemljište.

Zemljište od ključne važnosti može biti bilo koji prirodni zaklon ili prolaz od strategijskog značaja.

Zemljište koje je podjednako pristupačno i vama i neprijatelju, naziva se otvoreno zemljište. Zemlja koja je s triju strana okružena neprijateljem i omogućava onome ko je prvi zaposedne slobodan prolaz u svima pravcima, naziva se raskrsnica.

Pod raskrsnicom se podrazumeva mesto presecanja glavnih puteva koji povezuju brojne mreže puteva. Ako prvi zaposednete ovo mesto, svi će vam se morati pridružiti. Dakle, ako ga zaposednete, bićete bezbedni; ako ga izgubite, stradaćete.

Kada zađete duboko u neprijateljsku teritoriju, a iza vas ostanu brojni veći i manji gradovi, nalazite se na teškom zemljištu.

S ovakvog zemljišta je teško vratiti se.

Kada prelazite planine i šume, strme useke, močvare ili neke druge teško prohodne predele, to se naziva iscrpljujuće zemljište. Zemljište do kojeg se stiže uskim stazama a s kojeg se može otići samo zaobilaznim putevima, i na kojem slabiji neprijatelj može napasti vaše brojne trupe, naziva se zatvoreno zemljište.

Ako raspolazete izuzetnom sposobnošću prilagođavanja, možete se kretati ovakvim predelima.

Tamo gde ćete preživeti samo ako se očajnički borite, nalazi se smrtonosno zemljište.

Ljudi na smrtonosnom zemljištu su poput onih koji se nalaze u probušenom čamcu ili onih koji su zaspali u kući zahvaćenoj požarom.

Stoga se nemojte boriti na raštrkanom zemljištu; ne zaustavljajte se na lakom zemljištu; ne dozvolite da vas napadne neprijatelj s ključnog terena; ne razdvajajte svoje trupe na otvorenom zemljištu. Na raskrsnicama sklapajte saveze s drugima; na teškom zemljištu pljačkajte; na iscrpljujućem terenu grabite napred; na zatvorenim područjima smišljajte lukavstva; na smrtonosnom zemljištu se borite.

Na raštrkanom zemljištu vojnici mogu da se razbeže. Na lakom zemljištu vojska nije duboko prodrla na teritoriju neprijatelja i ima slobodnu odstupnicu; zbog toga vojnici nemaju punu koncentraciju i nisu spremni za borbu. Ne preporučuje se napad na neprijatelja koji je zaposeo ključno područje; na ovo područje treba stići pre neprijatelja. Otvoreno zemljište treba da ostane neblokirano, tako da se preko njega osigura snabdevanje. Ako na raskrsnicama zadobijete saveznike, bićete bezbedni; ako u tome ne uspete, stradaćete. Pljačkati na teškom terenu znači snabdeti se zalihamama. Pošto se na iscrpljujućem terenu ne možete ukopati, najbolje rešenje je da ga što pre napustite. Na zatvorenom zemljištu iznenadite neprijatelja svojim taktičkim potezima. Ako se vojska nađe na smrtonosnom zemljištu, svaki vojnik će se boriti sam od sebe. Stoga je rečeno: „Dovedite vojnike do smrtonosnog mesta i oni će preživeti.”

Nekada davno, oni za koje se smatra da su bili sposobni ratnici onemogućavali su protivniku da održava vezu između prvih borbenih linija i pozadine; onemogućavali su mu da održava saradnju između velikih i malih jedinica; sprečavali su njegove vojnike da jedni drugima priteknu u pomoć; sprečavali su međusobnu saradnju viših i nižih oficira; onemogućavali mu da regrutuje nove vojnike; sprečavali ga da uspostavi sklad među svojim armijama. Napadali su kada su prilike bile povoljne, a mirovali kad im okolnosti ne bi išle naruku.

Pravili su izmene da bi zbunili neprijatelja, napadali ga čas na ovom čas na onom mestu, zastrašujući njegove vojnike i unoseći pometnju u njegove redove, ne ostavljajući mu tako dovoljno vremena za smišljanje planova.

Ako se zapitate kako da izađete na kraj s dobro organizovanom neprijateljskom vojskom koja se upravo sprema da vas napadne, rešenje je u tome da vi prvi zauzmete ono do čega je neprijatelju stalo i tako ga naterate da prihvati vaše uslove. U ratu je najvažnije biti brz, koristiti greške neprijatelja, kretati se putevima na kojima vas ne očekuje, napasti ga onda kad nije dovoljno budan.

Pod ovim se podrazumeva da se moraju iskoristiti neprijateljeva nepripremljenost i njegova nepronicijivost ili neopreznost, i to što je brže moguće, jer ko okleva ne postiže cilj.

Za vojsku koja napada osnovno je da, kada zađe duboko u tuđu teritoriju, nastupa skladno tako da je protivnik ne može pobediti. Pljačkajte plodnu zemlju, i vojsci neće nedostojati hrane. Vodite računa o svome zdravlju i izbegavajte nepotrebna uzbuđenja; prikupite svoju energiju i snagu. Ne dozvolite svom neprijatelju da pronikne u vašu strategiju i otkrije vaše planove o pokretu trupa.

Prikupite najubojitiji deo svoje energije, sačuvajte preostalu snagu, držite u tajnosti raspored svojih trupa, ne dozvolite neprijatelju da dozna vaše planove i čekajte priliku da ga napadnete tamo gde je najslabiji.

Ako se vojska nađe u bezizlaznoj situaciji, vojnici će radije poginuti nego bežati. Oni koji su spremni da umru, sposobni su da učine sve. Tada ratnici daju sve od sebe. Ratnici koji se nalaze u smrtnoj opasnosti ne osećaju strah. Kada nemaju kuda da idu, oni čvrsto stoje. Kada su duboko u tuđoj teritoriji, upućeni su jedni na druge. Ako nemaju drugi izbor, oni će se boriti i rukama i nogama. U ovakvoj situaciji vojnici su na oprezu i kada im se to ne naredi, odazivaju se bez ikakve prinude, naklonjeni su svome generalu sami od sebe, imaju poverenja u njega i kada se to od njih ne zahteva.

Pod tim se podrazumeva da u smrtnoj opasnosti i vojnici i oficiri imaju isti cilj, pa stoga vojnici sami od sebe bivaju oprezni, sami od sebe dolaze u stroj i bez ikakvih uslova ili zahteva veruju svome generalu.

Zabranite praznoverna naklapanja o lošim predznacima i tako ćete vojsku uvek održati na okupu. Vaši vojnici nisu previše imućni, ali to nije zato što preziru materijalno bogatstvo. Ako su spremni da umru, to ne znači da ne žele dug život. Onog trenutka kada izdate naređenje za pokret, oni liju suze. Uspešno ćete voditi rat ako budete reagovali brzo poput zmije koja uzvraća udarac repom kada je udare po glavi, uzvraća udarac glavom kada je udare po repu a kada je udare po sredini, uzvraća i glavom i repom.

Ovo je metod koji se primenjuje u borbi. Brzo uzvratite kada ste napadnuti. Priručnik o osam klasičnih borbenih formacija kaže: „Pretvorite pozadinu u front, a front u pozadinu; imajte četiri glave i osam repova. Neka vam glava bude na bilo kojem mestu, i kad neprijatelj prodre među vas, možete svojoj središnjici priteći u pomoć i glavom i repom.”

Može se postaviti pitanje da li se jedinice mogu osposobiti da reaguju brzo poput zmije? Naravno da mogu. Čak i oni koji se međusobno ne podnose, pomoći će jedni drugima ako se nađu u zajedničkoj opasnosti.

Do ovoga dolazi sticajem okolnosti.

Stoga se ne treba pouzdati samo u privezane konje i ukopane dvokolice.

Konji se privezuju da bi se sprečilo pomeranje linije sukoba, dvokolice se ukopavaju da

bi vozila mirovala. Međutim, čak ni ovo nije dovoljna garancija i uzdanica. Neophodno je prilagoditi se promenama, dovesti vojnike u smrtnu opasnost tako da se bore sami od sebe i pomažu jedan drugome kao brat bratu – to je put ka izbavljenju i sigurnoj pobjedi.

Utvrdjivanje važećeg standarda hrabrosti je tao organizacije. Uspeh udarnih i manevarskih trupa zavisi od konfiguracije terena.

Ako imate povoljnu konfiguraciju terena, možete pobediti protivnika čak i uz pomoć manevarskih, nejakih trupa – da i ne govorimo o udarnim, jakim trupama. Konfiguracija zemljišta je ta koja nam omogućava da na pravi način upotrebimo i jake i nejake trupe.

Stoga oni koji su vični ratovanju uspostavljaju dobru saradnju unutar grupe, tako da komandovanje grupom biva isto što i komandovanje pojedincima koji nemaju drugi izbor. General mora biti smiren i zagonetan, pravedan i uzdržan.

On smireno planira i dobro krije svoje planove tako da ih niko ne može otkriti. On postupa pravedno i uzdržano tako da mu niko ne može ništa zameriti.

On svojim vojnicima ne otkriva svoje namere i planove. On menja svoje metode i planove da drugi ne bi znali šta on, u stvari, radi. Menja mesta svoga logorovanja, kreće se zaobilaznim putevima i tako zavarava trag.

Pobedićete ako od drugih sakrijete svoje prave namere. Veliki Mudrac s Bele planine je rekao: „Obmani se u ratu ne pribegava samo zbog toga da biste zavarali svoga neprijatelja, već da biste zavarali i vlastitu vojsku i naveli je da vas sledi bez pitanja.”

Kada vojskovođa odredi cilj, on biva poput onoga čoveka koji se popne visoko i potom odbaci lestve. Kada vojskovođa odvede svoju vojsku duboko u neprijateljsku teritoriju, on iz nje oslobađa skrivenu snagu. On spaljuje svoje čamce i razbija svoje lonce, tera svoje vojnike napred kao stado ovaca, ne govoreći im kuda ih vodi. Zadatak generala je da sakupi vojsku i dovede je u situaciju koja je opasna po život. On mora proučiti načine prilagođavanja različitim tipovima zemljišta, prednosti sabijanja i širenja trupa, zakonitosti emotivnog reagovanja i uticaja sredine.

Pod dobrim i lošim stranama sabijanja i širenja trupa podrazumeva se da ljudi obično menjaju svoje raspoloženje u zavisnosti od konfiguracije terena.

Osnovno je pravilo da vojska koja prodre duboko u teritoriju neprijatelja objedinjuje svoje redove, dok vojska koja tek pređe granicu neprijateljske zemlje lako pada u rasulo. Kada u ratnom pohodu pređete granicu neprijateljske zemlje, nalazite se na graničnom području. Kada je zemljište na kojem se nalazite pristupačno sa svih strana, to je otvoreno područje. Kada uđete duboko u teritoriju neprijatelja, to je teško zemljište. Kada zađete plitko u neprijateljsku zemlju, nalazite se na lakom zemljištu. Kada ne postoji mogućnost povlačenja a pred vama su uski tesnaci, nalazite se na zatvorenom zemljištu. Kada su

vam svi putevi zatvoreni, nalazite se na smrtonosnom zemljištu. Ja bih na raštrkanom zemljištu ujedinio trupe. Na lakom zemljištu bih održavao vezu među jedinicama. Na ključnom terenu bih ubrzao njihovo kretanje. Na raskršćima bih vodio računa o odbrani. Na otvorenom terenu bih stupio u čvrste saveze. Na teškom terenu bih obezbedio neprekidni dotok snabdevanja. Na iscrpljujućem zemljištu bih ih terao da što brže idu napred. Na zatvorenom zemljištu blokirao bih prolaze. Na smrtonosnom zemljištu rekao bih im da nema nade u spas. Prema tome, psihologija vojnika je takva da se brane kad su opkoljeni, da se bore ako se borba ne može izbeći i da slušaju naređenja u ekstremnim situacijama.

Tek kad ih neprijatelj opkoli, vojnici pokazuju spremnost da se brane i bore za pobjedu. Kada se nađu u bezizlaznoj situaciji, oni se složno brane.

Stoga oni koji ne poznaju planove svojih suseda, ne mogu pravovremeno stupiti u saveze. Oni koji ne poznaju odlike terena, ne mogu voditi svoje trupe. Oni koji ne koriste pomoć lokalnih vodiča, ne mogu iskoristiti prednosti zemljišta. Sposobni generali moraju dobro poznavati sve ove uslove. Kada vojska koju predvode sposobni generali napadne jaku državu, ona sprečava neprijatelja da okupi svoje snage. Ona svojom silom nadvladava protivnika i sprečava njegove saveznike da mu priskoče u pomoć.

Ako ste sposobni da otkrijete planove svoga neprijatelja, iskoristite prednosti koje vam pruža teren i protivnika dovedete u bezizlaznu situaciju, čak ni snažna država neće moći okupiti dovoljno veliku vojsku da bi vas zaustavila.

Prema tome, ako ne istupate protiv saveznika niti idete u prilog razvoju tuđe moći, već vodite računa samo o tome kako da sami zadobijete što veći uticaj, zastrašujući svoje protivnike, možete da zauzmete neprijateljske gradove i porazite neprijatelja. Delite nagrade mimo uobičajenih pravila, izdajte naređenja koja još niste izdavali.

Delite nagrade prema zaslugi, a ne na osnovu već donetih pravila. Iznosite svoja predviđanja tek pošto dobro osmotrite neprijatelja, ne rukovodeći se nekim ustaljenim sistemom.

Neka vaša vojska bude poput jednog čoveka. Dajte vašim vojnicima konkretne zadatke i ne držite im govore. Predočite im prednosti, ali im ne okrivajte moguće opasnosti.

Povedite ih u borbu ne govoreći im o svojoj strategiji. Recite im ono što je za njih povoljno, a prećutite moguće opasnosti. Ako se istina sazna, vaša strategija će doživeti neuspeh. Ako je vojska zabrinuta, u njene redove će se uvući neodlučnost i strah.

Suočite ih s potpunom propašću i oni će preživeti; dovedite ih na smrtonosno zemljište i oni će ostati živi. U takvim okolnostima vojnici su sposobni da pretvore poraz u pobjedu. U ratu morate ubediti neprijatelja kako idete naruku njegovim planovima. Ako

koncentrišete svoje snage protiv neprijatelja, možete ubiti njihovog vojskovođu i s udaljenosti od hiljadu kilometara. Na ovaj način uspešno ćete ostvariti svoj cilj.

Prvo ispunite njihova očekivanja, a potom im pobijte vojskovođe – tako ćete uspešno postići svoj cilj.

Na dan objave rata, zatvorite granice, proglasite sve pasoše nevažećima i ne primajte izaslanike. Od vojne komande zahteva se najveća moguća ozbiljnost.

U pripremnoj fazi pod ozbiljnošću se podrazumeva da vojna komanda svoje planove mora držati u strogoj tajnosti.

Kada protivnik otkrije svoje rupe, napadnite bez oklevanja. Zauzmite prvi ono do čega je njemu stalo, i vešto preduhitrite njegove namere. Održavajte disciplinu i prilagodite se neprijatelju da biste osigurali pobedu u ratu. Zato u početku morate biti stidljivi kao devojke da bi vam neprijatelj pokazao svoje slabosti, a potom krenuti brže od zeca tako da vam protivnik ne može odoleti.

XIINAPAD VATROM

Postoji pet načina napada vatrom: spaljivanje ljudstva, spaljivanje zaliha, spaljivanje opreme, spaljivanje skladišta i spaljivanje zapaljivim projektilima. Za napad vatrom moraju postojati odgovarajući uslovi i određena sredstva. Pogodni uslovi za podmetanje požara su kada je vreme toplo i suvo i duva jak vetar. Prilikom napada vatrom najvažnije je iskoristiti pometnju koja nastaje u takvim situacijama. Kad podmetnete požar unutar neprijateljskog logora, odmah dejstvujte i spolja. Ako prilikom izbijanja požara neprijateljski vojnici ostanu prisebni, sačekajte – nipošto ne krećite u napad. Kada se požar rasplamsa, krenite u napad ako je to izvodljivo, a ako nije, sačekajte.

Požar se obično podmeće da bi se izazvala pometnja u neprijateljskim redovima i tako stvorila mogućnost za napad.

Kada možete podmetnuti požar i izvan logora, ne morate čekati povoljnu priliku da ga podmetnete iznutra – podmetnite požar kada vama to odgovara. Ako se požar širi u pravcu duvanja vetra, ne napadajte uz vetar.

Nije dobro napadati u pravcu iz kojeg dolazi vatra, jer se neprijatelj u takvim okolnostima bori do poslednjeg čoveka.

Ako vetar duva tokom dana, stišava se tokom noći.

Vetar koji duva danju ne duva noću, a vetar koji duva noću ne duva danju.

Vojska mora znati koji od pet napada vatrom može da se izvede u određenoj situaciji, i da se toga znalački pridržava.

Nije dovoljno samo znati kako se neprijatelj napada vatrom, mora se poznavati i način odbrane od napada vatrom.

Dakle, onaj ko napada uz pomoć vatre je inteligentan, a onaj ko napada uz pomoć vode je jak. Voda može neprijatelja razdvojiti, ali mu ne može uništiti zalihe i sredstva.

Vodom možete rascepkati redove neprijateljske vojske, tako da ona bude razdeljena po manjim grupama i slaba, a vi na okupu i jaki.

Dobiti bitku ili uspešno osvojiti neko neprijateljsko uporište a ne nagraditi one koji su za to zaslužni, vodi lošoj sreći i znak je uskogrudosti. Stoga se kaže da prosvetljeni vladari cene zaslugu, a dobri generali je nagrađuju. Oni ne okupljaju vojsku bez dobrih izgleda za pobedu, ne kreću u rat ako to ne ide u prilog njihovoj državi, ne bore se ako nisu ugroženi.

Oružana borba ima loš predznak. Rat je pun opasnosti. Potpun poraz mora se sprečiti po svaku cenu. Vojsku ne treba mobilisati ako za to ne postoji dovoljno dobar razlog – ratu se pribegava samo u krajnjoj nuždi.

Vladar ne sme pokrenuti svoju vojsku iz pukog gneva, a generali se ne smeju upuštati u borbu samo zbog toga što su kivni. Borite se samo kada je to u vašem interesu, a ako nije, odustanite. Gnev i kivnost će proći, ali uništena država se ne može obnoviti i mrtvi ne mogu vaskrsnuti. Stoga će prosvetljeni vladar biti oprezan, a dobar general će umeti da se suzdrži. Na ovaj način država će biti bezbedna, a vojska sačuvana.

XIII ŠPIJUNIMA

Kada se pokrene velika vojska i rat oduži unedogled, država će osiromašiti a narod će biti iscrpljen. Nije čovečan onaj ko se prvo ne obavesti o stanju prilika u neprijateljskoj vojsci i ko svoje obaveštajce dobro ne nagradi. Takvi generali nisu sposobni da vode vojsku i služe svojoj državi. Oni se ne odlikuju osobinama koje su potrebne da bi se ostvarila pobjeda. Pametan vladar i mudar general pobjeđuju uz pomoć valjane obavještenosti i dobrog predviđanja. Predviđanje nije dar koji dolazi s neba niti na osnovu ranijih primera ili putem proračuna. Predviđanje se izvodi na osnovu podataka do kojih dolaze oni koji dobro poznaju prilike neprijatelja. Postoji pet vrsta špijuna: lokalni špijuni, unutrašnji špijuni, preobraćeni špijuni, žrtvovani špijuni i preživeli špijuni. Kada svih tih pet vrsta špijuna rade istovremeno, niko im ne može ući u trag – ovakav metod je genijalan i od neprocenjive koristi za svakoga vladara. Lokalni špijuni se vrbuju iz redova domaćeg stanovništva. Unutrašnji špijuni se vrbuju iz redova neprijateljevih službenih lica. Preobraćeni špijuni se vrbuju među neprijateljskim špijunima. Žrtvovani špijuni su oni

kojima dajemo netačne podatke da bismo zaveli neprijateljske špijune. Preživeli špijuni su oni koji se vrte s podacima.

Među službenicima neprijateljske države postoje oni koji se mogu potkupiti tajnim kanalima da bi se od njih dobila obaveštenja o stvarnim prilikama u njihovoj zemlji i planovima koji su upereni protiv vas. Oni takođe mogu poslužiti za stvaranje nesloge i razdora u neprijateljskim redovima.

Stoga u vojsci špijuni uživaju najveće poverenje, bivaju najizdašnije nagrađeni i njihov identitet se čuva u najstrožoj tajnosti.

Nezadovoljni špijuni mogu preći na stranu neprijatelja.

Da bi vam špijuni bili od koristi, morate se prema njima ophoditi mudro i pametno, humano, pravedno i istančano. Ovo je vrlo važno, jer špijuni mogu biti od pomoći u svakoj situaciji.

Svaki problem, da bi se rešio, zahteva odgovarajuće predznanje.

Ako se neki tajni plan pročuje unapred, treba pogubiti i špijuna i one kojima je on o tome govorio. Kad god nameravate da napadnete neku vojsku, zauzmete neki grad ili ubijete neku osobu, morate prvo doznati imena protivničkih generala, njihovih ađutanata i oficira, čuvara kapija i ličnih odaja. Ovo morate dati u zadatak svojim špijunima.

Kad god se spremate za napad ili borbu, morate prvo doznati kakve su sposobnosti onih koji služe neprijatelju, pa se shodno tome možete i postaviti prema njima.

Morate otkriti neprijateljske špijune, potkupiti ih i pridobiti na svoju stranu, tako da od njih napravite preobraćene špijune. Na taj način doći ćete i do potrebnih informacija o tome koga da vrbujete kao lokalnog i unutrašnjeg špijuna. Lokalni i unutrašnji špijuni će vam pomoći da ubacite žrtvene špijune s lažnim podacima. Sve ovo će omogućiti preživelim špijunima da uspešno obave svoje zadatke. Neophodno je da vladar u potpunosti bude upoznat s radom svih pet vrsta špijuna, a to može jedino preko preobraćenih špijuna. Stoga se s preobraćenim špijunima mora lepo postupati. Dakle, samo izuzetan vladar i mudar general, koji umeju da upotrebe najinteligentnije ljude kao špijune, mogu ostvariti velike uspehe. Špijunaža je nezaobilazni deo ratovanja, i svaki potez vojske zasniva se na njoj.

Vojska ne može uspešno ratovati bez poznavanja stvarnih prilika u kojima se nalazi neprijatelj, a do podataka o ovim prilikama može se doći samo preko špijuna.

„Prevod Tomasa Klirija neposredno prenosi smisao Sun Cuove knjige Umeće ratovanja, jednog od najznačajnijih klasičnih kineskih dela. Ova knjiga ne sadrži nijednu zastarelu maksimu ili nejasno uputstvo. ‘Najbolje je pobediti bez borbe’, rekao je Sun Cu. Za njega je rat bio sastavni deo života. Pažljivo pročitajte ovu knjigu, i sve savremene knjige koje govore o upravljanju državom više vam se neće činiti dostojne pažnje.”

Newsweek